

KAREL SÝS  
ALEXEJ MIKULÁŠEK  
(EDITOŘI)

## SPIKnutí KONKÁVNÍCH NOSŮ

Nakladatelství Kmen

**PAVOL JANÍK**

### **Žid, či nežid – to je otázka?**

Môjho otca vždy všetci pokladali za Žida – nielen pre jeho irečité slovenské meno Ján Janík, ale aj pre jeho výrazný orlí nos. Pokiaľ siaha naša rodinná pamäť, si však nikdy nezmenil priezvisko, hoci na diplomovej práci ešte používal aj prímeno Glejdura, lebo v jeho rodisku – Liptovskej Tepličke – bolo toľko Janíkovcov, že sa potrebovali odlíšiť ešte ďalším doplnujúcim označením. Rodné meno Lintnerová si zmenila iba moja mama Edita, ale celkom zvyčajným spôsobom, teda vydajom. Jej otec Ferdinand Lintner pochádzajúci z južných Čiech, ktorý bol riaditeľom Slovenskej banky a čokoládovne Figaro v Trnave, členom Matice slovenskej, zomrel v roku 1937. Jej mama bola doktorka prírodných vied, počas vojnovy Slovenskej republiky žila s dvoma deťmi v Bratislave vo vile oproti Kochovmu sanatóriu na Vegelinovej (dnes Partizánskej) ulici, pracovala v oblasti rakovinového výskumu, nemala však vtedy štátne občianstvo, ale o dôvodoch, prečo ho nemala, sme doma nikdy nehovorili. Stará mama patrila k trojjazyčnej generácii, ktorá nemčinu a maďarčinu nepokladala za cudzí jazyk, ovládala aj latinčinu, taliančinu, francúzštinu a angličtinu, v čase môjho detstva sledovala iba rakúske rozhlasové a televízne vysielanie, fajčila cigarety s filtrom značky Lux, ktoré neboli lacné, lebo stáli až 5 korún, a ktoré som jej chodieval denne kupovať do neďalekej trafiky práve na rohu Palisád a Partizánskej.

Narodil som sa v pôrodnici, ktorá sídlila v Kochovom sanatóriu, a väčšinu života som prežil na Palisádach – bratislavskej ulici, ktorá má cveng a ktorá sa tiahne od súčasného Prezidentského paláca po hrad. Mojm najbližším rovesníkom v dome bol syn architekta Milan Tengler; mojm najlepším priateľom z detstva bol syn lekárov Miňo Schnorer, ktorý býval krížom cez ulicu v súkromnom trojbytovom dome so svojou sesternicou, tiež dcérou lekárov Ingrid Inzingerovou; prvé dievča, o ktorej priazeň som sa intenzívne usiloval, bola Hanka Kaiserová – dcéra majiteľa našich dvoch

bezprostredne susediacich nájomných domov a zároveň námestníka riadiťa podniku, kde pracoval môj otec (ak sa vám to zdá byť trochu zložité, tak vlastnicke a spoločenské vzťahy boli v niekdajšej ekonomicko-politickej formácii, nazývanej aj reálny socializmus, naozaj komplikovanejšie, ako ich teraz vykresľuje primitívna propaganda); v okolí bývali Richterovci, Winklerovci a Gerhátovci, ba aj básnik Ctibor Štítnický, vlastným menom Tibor Dörner. Ale aj tak sme si od 60. rokov 20. storočia v historickom jadre Bratislavy vystačili so slovenčinou a bez riešenia akýchkoľvek národnostných či náboženských otázok.

Počas gymnaziálnych štúdií na bratislavskej Metodke sme mali rockovú skupinu, v ktorej som pôsobil ako autor textov piesní. Hovorili nám ministerská kapela – vzhľadom na meno môjho otca, ktoré sa zhodovalo s menom tajomníka ÚV KSS, lenže môj otec bol inžinier, vysoký a plešatý, kým jeho vysokopostavený menovec bol doktor, nízky a vlasatý. Býval vo vile na neďalekej Holubyho ulici. S ich zámenami som zažil viacero žartovných príhod. Asi ako desaťročný som prevzal aj telefonát, v ktorom nejaký šťastný rodič ďakoval za prijatie svojho dieťaťa na vysokú školu. Poďakovanie som kompetentne prijal a prisľúbil, že ho odovzdám. Keď sa ma na strednej i vysokej škole ustavične pýtali, či je môj otec minister, tak som vždy odpovedal, že Ján Janík nie je minister, ale tajomník ÚV, čo mnohým stačilo na to, aby sa utvrdili v presvedčení o mojom prominentnom pôvode. Dalším dôvodom pre označenie ministerská kapela bolo priezvisko interpreta mojich textov – speváka Miša Lazara, lebo Štefan Lazar bol minister vnútra a každý si myslel, že je to jeho syn. Na našom gymnáziu významné postavenie rodičov napokon nebolo nič mimoriadne, pretože naň vtedy naozaj chodili deti mnohých popredných osobností verejného života, vrátane syna podpredsedu federálnej vlády, syna predsedu slovenskej vlády a dvoch synov podpredsedu slovenskej vlády, syna kandidáta Predsedníctva ÚV KSČ a tajomníka ÚV KSS, dcéry ministra školstva, dcéry členky Predsedníctva ÚV KSS a predsedníčky zväzu žien, dcéry prvého tajomníka Mestského výboru KSS a podobne.

Na Vysokej škole múzických umení sme už mali pre zmenu jazz-rockový súbor, v ktorom moje texty zhudobňoval Peter Breiner z Humenného a naďalej ich spieval vtedajší študent právnickej fakulty a dnešný veľkopodnikateľ Mišo Lazar. Keď som sa krátko po absolvovaní VŠMU ako začínajúci básnik stal najmladším pracovníkom ministerstva kultúry, tak ma pre zmenu pokladali za zafa bližšie neurčeného národného umelca. Zrejme si ma mýlili s o niečo starším básnikom Petrom Štilichom, ktorý bol zaťom hudobného skladateľa Eugena Suchoňa.

Medzičasom som v živote spoznal veľa dobrých aj zlých, ale najmä ľudských ľudí, teda zložitých bytostí, v ktorých sa spája celý rad rozličných pozitívnych črt i negatívnych vlastností, je medzi nimi aj mnoho Židov, ktorí patria do všetkých uvedených charakterových kategórií.

Keď v 90. rokoch kontroverzný literárny kritik Viliam Marčok publikoval na pokračovanie v Slovenských pohľadoch článok o Židoch v slovenskej literatúre, tak som sa ho pri náhodnom kuloárnom stretnutí spýtal, prečo ma do svojho materiálu nezaradil. Prekvapene sa ma spýtal, či som Žid, a ja som sa ho pre zmenu spýtal, či nie som Žid. Pri najbližšom stretnutí mi oznámil, že nie som na zozname, tak som sa ho spýtal, či na to, aby som bol Žid, musím byť na zozname.

Veselé okolnosti spoločenského a umeleckého života spomínam v súvislosti s frekventovanou témou extrémizmu, pretože nie je jednoznačne definovaná problematika materiálov, predmetov, textov, grafických znakov a údajov, ktoré slúžia na dokumentačné, historické, vedecké alebo študijné účely.

Vzhľadom na niektorých slovenských politikov, ktorí rýchlejšie hovoria, ako premýšľajú, skutočne vzniká obava, či napríklad môžem pochváliť vynikajúceho českého básnika európskeho formátu Karla Šýsa, alebo sa kriticky vyjadriť o morálnych pokleskoch slovenských literátov typu Juraja Špitžera, Jána Štrassera a Petra Zajaca, respektíve či vôbec môžem spomínať a archivovať uvedený článok Viliama Marčoka, ktorý sa napriek zreteľnej pôvodnej snahe autora zapáčiť sa židovskej komunite následne širil na internete ako antisemitský súpis Židov v slovenskej literatúre. Práve štúdia

Viliama Marčoka je eklatantným príkladom, že ten istý dokument možno vnímať, chápať či vykladať veľmi rozdielnym až protichodným spôsobom. Napríklad – Kamil Peteraj sa cítil dotknutý, že je v materiáli zaradený, kým ja sa cítim dotknutý, že v ňom nie som. Opäť sa raz potvrdila stará múdrosť, že keď dvaja robia to isté, nikdy to nie je to isté.

76

Príspevok Pavla Janíka **Žid, či nežid – to je otázka?**  
z aktuálnej českej knižnej antológie **Spiknutí konkávních nosů**  
venovanej problematike antisemitizmu pôvodne vyšiel  
v časopise Unie českých spisovatelů Obrys-Kmen (35/2009, 29. 8. 2009)  
<http://www.obrys-kmen.cz/archivok/?rok=2009&cis=35&cl=04>